

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра теорії та історії світової літератури

КУРСОВА РОБОТА
з історії зарубіжної літератури

на тему: «Процес» Франца Кафки як модерністський роман

Студента (ки) 3 курсу групи МЛа 01-21
напряму підготовки 035 “Філологія”
спеціальності Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Швець Вікторії
Керівник: професор кафедри
теорії та історії світової літератури
Шульгун М.Е.
Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС _____

Члени комісії:

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Київ – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. МОДЕРНІСТСЬКИЙ РОМАН. ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНИЙ АСПЕКТ	5
1.1. Історичний контекст виникнення модерністського роману та етапи його розвитку	5
1.2. Основні риси модерністського роману, його головні представники	7
1.3. Вимоги до модерністського роману, вплив модерністського роману на літературний процес	9
Висновки до Розділу I	11
РОЗДІЛ II. ПРОЦЕС ФРАНЦА КАФКИ ЯК МОДЕРНІСТСЬКИЙ РОМАН	13
2.1. Суб'єктивізм та внутрішній світ персонажів у романі «Процес», його ідейно-художня специфіка	13
2.2. Використання символів та мотивів у конструкції роману	14
2.3. Тематика та сучасність проблем у «Процесі»	17
2.4. Експерименти з часом та простором у «Процесі»	18
Висновки до Розділу II	19
ВИСНОВКИ	21
RESUME	24
ЛІТЕРАТУРА	26

ВСТУП

Актуальність теми: Вивчення модерністських романів є актуальним у сучасному контексті, оскільки цей літературний жанр має великий вплив на культурний розвиток суспільства. Модернізм як літературний напрям виник у першій половині ХХ ст. і продовжує впливати на світ сучасного мистецтва. Вивчення та аналіз модерністських творів допомагає краще зрозуміти складні соціокультурні зміни, що відбувалися в той час, і має важливе значення для сучасних читачів.

Романи модерністського періоду, такі як «Процес» Франца Кафки, особливо важливі для вивчення, оскільки:

- вони зміцнюють розуміння ролі літератури у формуванні ідентичності;
- сприяють критичному мисленню;
- розширюють міркування навколо важливих етичних, соціальних та естетичних проблемних питань.

Вивчення роману Франца Кафки «Процес» у контексті модернізму має велике наукове значення. Це дозволить дослідити й проаналізувати:

- художні прийоми;
- символіку;
- унікальну структуру твору;
- зрозуміти глибину модерністської літератури;
- суть сучасної літератури загалом;
- допоможе краще зрозуміти психологічні аспекти модернізму;
- філософські аспекти модернізму;
- естетичні аспекти модернізму;
- проллє світло на важливість цього твору для модерністської культури та літературознавства.

Ступінь розробленості: Тематика модерністського роману та «Процесу» Франца Кафки вже досліджена в науковій літературі. Різноманітні аспекти модерністської літератури, зокрема її історичний контекст, особливості та вплив на літературний процес, були ретельно проаналізовані багатьма дослідниками. Що стосується роману «Процес», то він також привернув увагу значної кількості дослідників, які досліджували його тематику, структуру, символіку та інші аспекти. «Процес» через свою складну природу та багатоаспектність значення, залишається об'єктом постійного вивчення та інтерпретації.

Об'єкт дослідження: Сучасний роман.

Предмет дослідження: Роман Франца Кафки «Процес». У рамках цього дослідження предмет зосереджується на дослідженні та аналізі характеристик модерністських романів загалом, особливо через призму творів Кафки. Предмет дослідження визначається як окремі аспекти «Процесу», такі як сюжет, символи, герої та інші елементи, що відображають сучасні тенденції літератури.

Мета дослідження: Аналіз та осмислення модерністських аспектів у романі Франца Кафки «Процес».

Завдання дослідження: Вивчення суб'єктивності персонажів, аналіз використання символів і мотивів, вивчення сучасних тем і проблем, а також аналіз експериментів у часі та просторі у творі.

Теоретико-методологічна основа дослідження: Теорії модернізму, методи аналізу літератури та інші теоретичні підходи будуть використані як теоретична основа та метод дослідження, що допоможе розкрити та краще зрозуміти особливості модернізму, модерністського роману та його відображення у творчості Франца Кафки. У роботі будуть використані праці відомих вчених, таких як Ф. Кафка, Д. Джойс, М. Пруст, Г. Аполлінер, Р. М. Рільке, Г. Г. Маркес та ін.

Структура курсової роботи: вступ, два розділи (про історію модерністського роману та аналіз «Процесу» як модерністського твору), висновок, резюме та перелік використаних джерел.

РОЗДІЛ I

МОДЕРНІСТСЬКИЙ РОМАН. ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНИЙ АСПЕКТ

1.1. Історичний контекст виникнення модерністського роману та етапи його розвитку

Модернізм у літературі виник наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть як відповідь на соціокультурні зміни, що відбувалися у світі. Цей період характеризується руйнуванням традиційних цінностей, відчуттям розчарування в класичних уявленнях про світ і нових способах мислення.

Етапи розвитку модерністського роману були наступними (Matz, 2004):

Прецизійнізм і символізм (кінець ХІХ-початок ХХ століття) – перші спроби модернізму виражалися у відході від реалістичного зображення світу використанні реалізму. Символізує для вираження внутрішнього світу персонажа;

Постмодернізм (початок – середина ХХ століття) – модерністи почали експериментувати з формою своїх творів, вводячи нестандартні структури, порушуючи хронологічний порядок подій, внутрішній монолог персонажа та інші унікальні прийоми;

Формальне Експериментування (ХХ-ХХІ ст.) – остаточно сформувавшись, модернізм вступив у нову фазу – постмодернізм. Нова течія ускладнила відносини між текстом і читачем, відкидала об'єктивний погляд на відображення дійсності й активно використовувала гіпертекстуальні прийоми.

Такий історичний контекст становлення модерністського роману став основою для створення творів, які виходять за межі традиційної фантастики та ставлять під сумнів існуючі умовності. Роман Франца Кафки «Процес» є одним із яскравих зразків сучасної літератури, що відображає складність і суперечливість сучасного світу через незвичайний погляд на дійсність і випробування з формою і структурою тексту.

У рамках модерністського роману були внесені значні нововведення в романних форматах, що розширило можливості літературного вираження.

Деякі з цих нових форм наведено наступним чином (Matz, 2004):

Роман-міф – це форма літературного твору, в якій використовуються мотиви, символи та сюжетні лінії, що відсилають до міфологічних або легендарних переказів. У такому романі можуть бути використані елементи з різних міфологічних систем або створені нові міфологічні утворення, але загальна ідея полягає в тому, щоб створити твір, який має схожість з міфічними розповідями;

Роман-притча – це форма літературного твору, яка використовує притчі або алегорії для передачі глибоких філософських, моральних або релігійних ідей. У такому романі головний сюжет може бути вкладений у більш широкий моральний або філософський контекст, що використовується для навчання, роздумів або відображення людського досвіду;

Роман-одіссея – це літературний жанр, що базується на структурі та мотивах епосу «Одіссея» Гомера. У такому романі головний герой подорожує через різні місця та зазнає різноманітних випробувань і пригод, аналогічно до пригод гомерівського героя Одіссея в його поверненні додому;

Роман-суб'єктивна епопея – це літературний жанр, який поєднує в собі елементи епосу (великого, героїчного оповідання) та суб'єктивного, індивідуального підходу до представлення подій та персонажів. У такому романі, на відміну від класичного епосу, основна увага зосереджується на внутрішньому світі героя, його особистих переживаннях, емоціях, внутрішній боротьбі;

Роман у романі – це літературний прийом, коли всередині основного сюжету або повісті міститься інший роман або оповідання, які можуть мати свою власну сюжетну лінію, персонажів та конфлікти. Цей прийом додає багатшаровості та глибини основному твору, розширюючи його тематичний та сюжетний потенціал;

Основні характеристики модерністського роману відображають його новаторський характер і розрив з традиційними літературними формами.

Нижче наведено найважливіші особливості (Matz, 2004):

- Розглядаючи свідомість митця як центральну подію – модерністи наголошували на внутрішній свідомості та її відображенні в тексті;
- Прийом потоку свідомості – використання потоку свідомості дозволяє романістам проникнути у внутрішній світ героїв і безпосередньо передати їхні думки та почуття;
- Розрив із попередніми культурами – модерністські романи часто відображають відчуття розриву зі старими культурними цінностями та нормами;
- Нове розуміння традиції – модерністи переосмислювали літературну традицію та критикували її, шукаючи нових способів вираження;
- Відмова від лінійної залежності причини та наслідку – сучасні автори романів часто відмовляються від традиційної причинно-наслідкової структури в веденні сюжету

Ці характеристики демонструють новаторський дух модерністського роману та його важливість як одного з найважливіших літературних жанрів ХХ ст.

1.2. Основні риси модерністського роману, його головні представники

Основні риси модерністського роману (Matz, 2004):

- нове розуміння традиції: сучасний роман позначений переглядом традиційних літературних форм і засобів вираження. Письменники ставили під сумнів усталені структури та умовності традиційних романів;
- потік свідомості: публікація техніки «потіку свідомості» стала важливим аспектом сучасної художньої літератури. Цей прийом дозволяє

авторам без чіткого порядку та структури висловити внутрішній світ героїв, їхні думки, переживання та асоціації;

- розрив з попередніми культурами: модерністи відкинули попередні літературні, соціокультурні та моральні стандарти, створивши романи, які зосереджені насамперед на особистому досвіді та стосунках із суспільством;

- неоднозначність символіки та кінцівки: модерністські романи часто наповнені символікою та метафорами, які дозволяють читачам інтерпретувати твір у різних контекстах. Кінець романів часто відкритий і багатообіцяючий;

- суб'єктивність та індивідуалізм: у сучасному романі індивідуальна свідомість героїв, їхній внутрішній світ і особисті переживання часто виражаються через внутрішні монологи, що має велике значення;

- експерименти з формою та структурою: письменники-модерністи експериментували з новими формами, використовуючи нетрадиційні структури, різні перспективи та оповідання, щоб відтворити складність сучасного світу. великий.

Основними представниками модерністського роману є (Shiach, 2007):

Джеймс Джойс «Улісс». Цей роман вважається вершинним твором модернізму. Він відтворює події з одного дня в житті головного героя, Лео Блума, в Дубліні. Джойс використовує складну структуру, надзвичайний потік свідомості та епічну масштабність, щоб відобразити навіть найпростіші моменти життя великим мистецтвом;

Вірджинія Вулф «До маяка». «До маяка» є одним із її найвизначніших творів. Роман досліджує теми часу, пам'яті, та ідентичності через призму різних персонажів, простежуючи їхні внутрішні монологи та роздуми. Вулф використовує потік свідомості для створення інтимного зв'язку між читачем та персонажами;

Франц Кафка «Процес», «Замок», «Перевтілення». «Процес», «Замок» і «Перевтілення» є його найвідомішими романами. Кафка відомий своєю сюрреалістичною та абсурдною атмосферою, яка допомагає відтворити почуття відчуження та безпорадності головних персонажів;

Вільям Фолкнер «Шум і лють». Твір розповідає про життя на плантації в післявоєнному Південному Сполучених Штатах. Фолкнер використовує складну структуру та розповідь з різних перспектив, щоб висвітлити складні відносини між расовою, соціальною та економічною сферами;

Марсель Пруст «У пошуках утраченого часу». Це магістерський твір, що досліджує теми часу, пам'яті, кохання та мистецтва. Пруст відтворює світ змінливих почуттів та емоцій через внутрішні монологи головного героя, Марселя. Його стиль відомий своєю деталізацією та внутрішньою складністю;

Кожен із них зробив вагомий внесок у розвиток літератури та виразив у своїх творах головні принципи модернізму.

1.3. Вимоги до модерністського роману, вплив модерністського роману на літературний процес

Вимоги модерністського роману утворюють важливий аспект дослідження в літературознавстві та літературному творчості. Модернізм став перетворюючим етапом у розвитку світової літератури. Відкриваючи нові горизонти експресії та сприйняття, модерністські романи виступають відмінною формою літературного дослідження.

Вимоги до модерністського роману (Shiach, 2007):

- інновація в структурі та формі: модерністські романи часто виходять за рамки традиційних літературних форм, експериментуючи з унікальними структурами, перспективами та мовними засобами;

- зосередженість на внутрішньому світі персонажів: модерністи прагнули виразити внутрішній світ персонажів через внутрішні монологи, потоки свідомості та відображення конфліктів, їхні внутрішні конфлікти та переживання;

- символізм і метафора: сучасні романи використовують символізм і метафору для передачі складних концепцій, ідей та емоцій, допомагаючи розширити інтерпретацію тексту;

- порушення хронології: модерністські автори часто порушували хронологію подій у своїх романах, щоб відобразити багат шаровий і неоднорідний характер людського досвіду;

- багатогранність і неоднозначність: сучасні романи часто мають кілька інтерпретацій і різноманітні пізнавальні можливості, що сприяє розвитку діапазону інтерпретацій.

Вплив модерністського роману на літературний процес дуже значний (Shiach, 2007):

- зміна підходів до тексту: модерністський рух змінив уявлення про те, що таке літературний твір, відкривши шлях для творчих підходів до створення та сприйняття літератури;

- стимулює творчість та експериментування: модернізм відкрив авторам нові можливості експериментувати з формою, мовою та структурою своїх творів;

- поглиблена інтерпретація: модерністські романи змушують читачів досліджувати текст більш детально та шукати в ньому різні інтерпретації, що збагачує літературний дискурс;

- розширення меж літературної традиції: модернізм спричинив переосмислення та розширення меж літературної традиції, відкривши двері новим жанрам, стилям і підходам;

- конвергенція мистецтв: сучасні романи сприяють зближенню літератури з іншими галузями мистецтва, такими як живопис, музика та кіно. Це сприяло появі нових форм вираження й естетичних прийомів;

- створення нових очікувань для читачів: сучасні романи відкрили перед читачами нові горизонти, вимагаючи від них глибокого аналізу та інтерпретації тексту, сприяючи розвитку літературної критики та обміну ідеями між літературними колективами;

– реагування на соціальні зміни: модерністські романи відображають складність і роздільність сучасного світу, відображаючи соціальні, політичні та економічні зміни, що відбулися на початку ХХ ст.;

– стимулююча дискусія з природу мистецтва: модерністський рух породив дебати з природу цінності мистецтва, стимулюючи інтелектуальні та філософські роздуми про роль мистецтва. і місце літератури в сучасному світі;

– вплив на подальший літературний розвиток: сучасний роман став важливим етапом у розвитку літературного процесу, вплинувши на наступні течії та напрями, такі як постмодернізм, постколоніальна література та інші.

Вплив модерністського роману на літературний процес полягає у створенні нових творчих можливостей, розширенні горизонту читацьких очікувань, сприянні глибшому розумінню сучасного світу через художню призму.

Висновки до Розділу I

Аналізуючи історико-літературні аспекти модерністського роману, можна зробити деякі висновки.

По-перше, модерністський роман з'явився, щоб відповісти на складні соціальні, культурні та технологічні зміни початку ХХ ст. Він став важливим етапом у розвитку літератури, сприяючи створенню сучасних романів. створювати нові форми та засоби вираження. .

По-друге, основними характеристиками модерністського роману є нове розуміння традиції, використання методу «потoku свідомості», ламання попередніх культурних і літературних норм, а також зосередженість на світі, внутрішньому просторі й рефлексії персонажа. про світогляд митця.

По-третє, сучасний роман впливає на літературний процес, створює нові творчі можливості, зближує літературу з іншими мистецькими напрямками, змінює читацькі очікування та сприяє розумінню. глибше в сучасний світ.

Зудячи з цього, історико-літературний аспект модерністського роману відіграє важливу роль у формуванні сучасної літературної культури, а розглянуті особливості течії допоможуть краще зрозуміти її значення та вплив на сучасність.

РОЗДІЛ II

ПРОЦЕС ФРАНЦА КАФКИ ЯК МОДЕРНІСТСЬКИЙ РОМАН

2.1. Суб'єктивізм та внутрішній світ персонажів у романі «Процес», його ідейно-художня специфіка

У 1914-1915 роках Кафка пише свій другий незавершений роман «Процес» (опубліковано 1925 року).

Якщо розглядати роман з точки зору модернізму як культурного та літературного руху, що презентує індивідуальність, фрагментарність, відчуття втрати та безпорадності, «Процес» виявляється дуже сучасним для свого часу твором.

У романі особливу увагу приділено суб'єктивності та внутрішньому світу героїв, відтворюючи всю складність людської свідомості та психології.

Головний герой, Йосиф К., опиняється в безвихідній ситуації, стикаючись з несправедливістю та абсурдом бюрократичної системи, яка контролює його життя. Завдяки своїй чистій свідомості він намагається розібратися та покарати можливі порушення закону, але сама ця спроба лише поглиблює його психологічне та емоційне напруження. Кожен крок К. підкреслює його внутрішню боротьбу та душевну напругу.

Ідейно-художні особливості роману полягають у його експресіонізмі, що відображає психологічний стан головного героя та його сприйняття навколишньої дійсності. Щоб підкреслити безпорадність і безнадійність ситуації, в якій опинився Йосиф, Кафка використовує такі прийоми, як:

– метафора (пов'язана зі сном), що описує нескінченну тривожність, занепокоєння і безпорадність героїв. *«Якщо поряд відчиняться двері, я, звісно, прокидаюсь навіть тоді, коли сплю, як мертвий.»* («Процес», 2018, с. 153); *«Через те мить прокидання — найнебезпечніша мить доби: якщо людина колись переживе її, нікуди не йдучи зі свого місця, цілий день її може мучити тривога.»* («Процес», 2018, с. 237);

- символіка (детальніше у підрозділі 2.2);
- іронія, яка зазвичай висміює бюрократичну судову систему і людей, які з нею пов'язані. *«Ви, звісно, заарештовані, але арешт не повинен заважати вам виконувати службові обов'язки. Крім того, вам нема потреби змінювати свій звичний спосіб життя.»* («Процес», 2018, с. 33); *«Мене дивує не так кімната, — лихим оком подивився К., — як те, що ви одружені.»* («Процес», 2018, с. 63).

Увесь роман пронизаний атмосферою напруги, яка дозволяє читачеві проникнути в глибину душі героя, відчувати його внутрішні турботи й хвилювання.

Тому суб'єктивізм і внутрішній світ персонажів роману Кафки «Процес» відображають ключові аспекти сучасної літератури, а сам роман став класичним прикладом внутрішніх конфліктів і психологічної напруги, характерними для цього літературного періоду (Назарець, 2001).

2.2. Використання символів та мотивів у конструкції роману

Кафка вміло використовує символіку, щоб підкреслити абсурдність і безпорадність героя перед системою. Наприклад, різні образи та мотиви роману, що створюють атмосферу загрози та паніки, а саме:

- шибениця *«Гаснучим зором К. іще бачив, як чоловіки, над самим його обличчям притулившись один до одного щоками, спостерігали його смерть. «Немов собаку!» – обурився К., сором, здавалось, мав пережити і його.»* («Процес», 2018, с. 216);
- темрява *«...ніби він нізащо не хоче заважати решити людей своєю присутністю й наполегливо просить, щоб його знову повернули в темряву й забули про його існування»* («Процес», 2018, с. 109);
- час *«Проте цього вечора, — а за напруженою роботою і багатьма шанобливими та дружніми привітаннями з днем народження час проминув дуже швидко...»* («Процес», 2018, с. 35).

У романі Франца Кафки «Процес» використовуються символи і мотиви з глибоким психологічним, соціальним і філософським змістом, які допомагають розкрити головну ідею твору і створити його атмосферу (Chanda, 2015):

– суд і вежа собору: суд був наповнений таємничими і хаотичними подробицями, які стали символом людської безпорадності перед владою і суспільством. *«Тут суд має всі можливі засоби впливу і в разі потреби автоматично застосовує їх до тебе, натомість коли ти в селі, треба або делегувати туди судовий 102 орган, або ж впливати там на тебе через листи, телеграф і телефон.»* («Процес», 2018, с. 101-102). Церковну вежу, яка є візуальним центром міста, також можна розглядати як символ влади та контролю, що висить над головою героя *«Навколо була цілковита пільма, і К. навіть не знав, у якому місці церкви він стоїть.»* («Процес», 2018, с. 241);

– двері: у романі часто присутні двері, які можна відкривати або закривати, що відображає стан особистої свободи та обмежень головного героя. Двері також можуть символізувати переходи і переходи між різними світами або станами існування *«Але перед дверима К., немов не сподівався побачити тут двері, зупинився...»* («Процес», 2018, с. 47);

– дерев'яна підлога: дерев'яна підлога в будівлі суду стає символом офіційності та церемонії, що оточує судовий процес, а також абсурдності та безпорадності зусиль героя добитися справедливості *«Геть усе — підлога, стіни і стеля — було дерев'яне, поміж дошками видніли маленькі шпарини.»* («Процес», 2018, с. 142);

– маски та обличчя: у романі є образи масок та облич, які символізують втрату ідентичності, втрату особистості та приховування справжніх намірів чи почуттів персонажа *«...придивившись, К. побачив, що до того гладкого тіла аж ніяк не пасує сухе, кістляве обличчя з довгим, скрученим набік носом, побачив, як понад його головою вартіві очима порозуміваються між собою.»* («Процес», 2018, с. 24);

– коридори: ці образи можуть відображати складність і безлад соціальних структур і систем, а також плутанину і безнадійність життєвого

шляху героя *«В неділю К. знову пішов туди, цього разу вже не плутаючись на сходах та в коридорах, дехто з пожильців, упізнавши його, привітався з ним біля своїх дверей...»* («Процес», 2018, с. 62).

– увага до паперової роботи, документації та процедурних формальностей є ще однією важливою темою роману. Це відображає безпорадність героя перед величезною бюрократичною машиною.

Таке використання символів і мотивів додає роману глибини й багатоплановості, допомагаючи читачам краще зрозуміти його теми й основні ідеї. Отже, використання символів і мотивів у романі Франца Кафки «Процес» пов'язане з модернізмом різними способами (Chanda, 2015):

– внутрішній реалізм: сучасна література, в тому числі твори Кафки, часто відображає внутрішній світ героїв, який може бути символічним і алегоричним. У романі «Процес» символи не лише відображають зовнішню дійсність, а й затемнюють внутрішній стан героїв, їхні емоції, переживання та конфлікти *«Розслідування, наприклад, можна провадити й уночі, але тоді вдень К. був би змарнілий і невиспаний.»* («Процес», 2018, с. 48);

– порушення умовностей: модерністи відкинули традиційні форми оповіді та використовували несподівані, непередбачувані символи та мотиви, щоб відобразити складність сучасного світу. *«Випари людських тіл оберталися на гнітючу, густу імлу, що не давала змоги навіть роздивитися тих, хто стояв позаду.»* («Процес», 2018, с. 59) У романі «Процес» використання символів і мотивів сприяє руйнуванню традиційних концепцій справедливості, влади та ідентичності;

– психологічне враження: сучасні письменники, в тому числі Кафка, наголошують на внутрішньому світі героїв та їхньому психологічному стані. *«...він боявся будь-чисі, навіть щонайменшої допомоги в цій своїй особистій справі, йому нікого не хотілося обтяжувати, до того ж він волів якомога менше втаємничувати людей у свій клопіт.»* («Процес», 2018, с. 50) У романі «Процес» символіка допомагає створити психологічне враження, розкриваючи страхи, сумніви та надії героїв.

Використання символів і мотивів у «Процесі» Кафки відображає основні принципи модернізму, такі як (Shiach, 2007):

- експериментаторство;
- внутрішній світ героя;
- руйнування традиційних умовностей у літературі.

2.3. Тематика та сучасність проблем у «Процесі»

Роман Франца Кафки «Процес» відзначається актуальністю та глибиною теми, торкаючись питань сучасного суспільства та людської ідентичності. Однією з центральних тем є бюрократична система та її вплив на життя. Крім того, роман досліджує теми влади та безпеки, які часто порушують права та свободи особистості. Важливою темою також є втрата ідентичності та пошук сенсу в суспільстві, що призводить до відчуття втрати та абсурду. «Процес» також досліджує тему винятковості та специфіки людського буття, відображаючи внутрішній світ героя та його прагнення зрозуміти своє місце в цьому світі.

Тему й сучасність проблематики роману Франца Кафки «Процес» можна охарактеризувати як відображення складності й суперечливості сучасного світу, в якому особистість стикається з безсиллям перед авторитетом, нестійкістю справедливості й абсурдність бюрократичних процесів.

Однією з центральних тем роману є влада та контроль. Головний герой, Йозеф К., знаходиться під контролем невідомої, але могутньої організації, яка захоплює його без будь-яких пояснень. Ця тема відображає сучасність, коли люди можуть бути піддані владі без можливості захищатися чи виправдовуватися.

Ще одна важлива тема – гріх і справедливість. Йозеф К. намагається з'ясувати, чому саме його заарештували, і довести свою невинуватість. Однак, йому загрожують конкретні звинувачення та відсутність можливості

виправдання. Це відображає загальну невпевненість у справедливості та безпорадність перед обличчям непрозорості системи.

Важливе місце в романі займає тема безпеки і свободи. Йозеф К. постійно відчував загрозу та обмеження своєї свободи через надмірну владу системи. Це відображає сучасні соціальні конфлікти щодо балансу між безпекою та конфіденційністю.

«Процес» Кафки залишається актуальним і сьогодні, оскільки теми влади, справедливості, провини та свободи важливі в сучасному світі, де суспільство стикається з багатьма викликами та конфліктами, пов'язаними з владою та контролем (Prasad, 2021).

2.4. Експерименти з часом та простором у «Процесі»

Кафка вдало експериментує з часом і простором у своєму романі «Процес», створюючи атмосферу хвилювання та невизначеності. Він використовує нелінійну структуру оповіді, щоб створити враження, що час розтягнутий або стиснутий, що додає таємниці та посилює напругу сюжету. Експериментує автор і з простором, створюючи абстрактні, сюрреалістичні образи, які відображають внутрішній світ і психологічний стан головного героя (Thacker, 2020):

– несподівані зміни в хронології: у романах події іноді розвиваються несподівано або, здається, зупинилися. Наприклад, тривале очікування зустрічі з владою для вирішення справи Йозефа К. може тривати днями, тижнями чи навіть місяцями без будь-якого конкретного прогресу *«Лихі прикмети можна добачити навіть у тому, що вступної промови адвоката ще досі не подано до суду, хоча процес триває вже цілий місяць і геть усе, як каже адвокат, перебуває тільки на початку...»* («Процес», 2018, с. 126);

– простір і час не можуть бути розділені: у багатьох сценах роману простір і час зливаються в одне ціле, створюючи ілюзорну атмосферу. Наприклад, двір, розташований на горіщі заміського будинку, символізує переплетення

вищих і нижчих верств суспільства, а також між сюрреалістичним і реальним *«Аж тепер тільки К. зрозумів, що під час першого допиту звинуваченого соромляться запросити на горище, і через те його слухали в приватному помешканні.»* («Процес», 2018, с. 71); *«Таж ви працюєте в палаці правосуддя, а не в канцелярії на горищі...»* («Процес», 2018, с. 108);

– відсутність конкретних вказівок про час і місце дії: у багатьох сценах роману немає чітких вказівок про час і місце дії, через що створюється враження, що герої живуть в ізолюваному світі, сюрреалістичному, без звичайних інструкцій *«...адже клієнт, зрештою, забуває про цілий світ і сподівається дійти до кінця процесу, тільки ступивши на оцей згубний шлях.»* («Процес», 2018, с. 187);

– повільний розвиток подій і відчуття застою: у романі ви можете побачити повільний рух подій, які часто здаються застоєм. Це створює враження, що час зупинився або розтягнувся у світі роману, що підкреслює хаос і безпорадність головного героя *«...К. іноді зауважував, що адвокат, навіть узявши до уваги всі труднощі та перешкоди, просувається дуже поволі, йому заперечували, що рух уперед аж ніяк не повільний, хоча можна було б просунутись набагато далі, якби К. вчасно звернувся до адвоката.»* («Процес», 2018, с. 125).

Експерименти з часом і простором у романі «Процес» сприяють створенню атмосфери нестабільності, розгубленості й абсурду, характерної для сучасної літератури, що відображає безпорадність і складність. складність сучасного світу.

Висновки до Розділу II

«Процес» Франца Кафки можна вважати одним із найважливіших творів сучасної літератури. Роман демонструє основні риси сучасного напрямку та відображає всю складність і безсилля існування людини в сучасному світі.

Однією з головних характеристик «Процесу» є нове розуміння традиції. Кафка переосмислює класичні теми та мотиви, створюючи своєрідну інтерпретацію дійсності. Він використовує несподівані повороти та символізм, щоб підкреслити непередбачуваність життя.

Крім того, «Процес» також демонструє суб'єктивізм, акцентуючи увагу на внутрішньому світі героїв та їхніх емоціях. Через потік свідомості Кафка дає читачеві відчуття безпорадності і розгубленості у думках головного героя.

У романі також помітний розрив з попередніми культурами, а також відмова від лінійної залежності причини і наслідку в літературному творі. Це створює враження абсурдності та безглуздості всієї системи.

«Процес» також відомий розмаїттям символів і відкритою кінцівкою, залишаючи читачам багато способів інтерпретувати та ставити запитання. Цей роман змушує глядача задуматися про природу людського буття та суспільного ладу. «Процес» Франца Кафки є вагомим зразком сучасної художньої літератури, що відображає складність і безпорадність людського життя в сучасному світі.

ВИСНОВКИ

Модерністський роман – важливий етап у розвитку світової літератури, що з'явився внаслідок складних історичних, соціокультурних і технологічних змін кінця ХІХ-початку ХХ ст. Для нього характерна відмова від традиційних сюжетних форм і моделей, експериментування з формою, мовою і структурою.

Основними рисами сучасного роману є фрагментарність, потік свідомості, внутрішній монолог, відображення внутрішнього світу героїв, а також використання розкритих у романі символів і мотивів, які не мають чіткого тлумачення.

Роман Франца Кафки «Процес» є типовим зразком сучасної літератури, що відображає безпорадність і розпач людей перед бюрократією та абсурдом життя.

У центрі уваги «Процесу» – розкриття відповідного взаємозв'язку між судовою системою та концепцією правосуддя. Передбачається, що закон має забезпечити чесне і відкрите судочинство для всіх людей, незалежно від їхнього поточного суспільного статусу чи матеріального становища. Тому людина під вантажем невизначених або необґрунтованих правових питань стукає у двері правосуддя з надією на спасіння.

У «Процесі» Кафка намагався продемонструвати, як людина змушена пройти через ряд безкінечних випробувань через лицемірну сутність сучасної йому правової системи. Йозеф К. звертається до суду лише для того, аби позбавитися свого нещасного становища. Але він не отримує нічого з того, чого прагне, і вся ситуація обертається проти нього самого. Можна вважати, що цей роман дає нам зображення похмурого світу законів, куди рідко заглядає світлий промінь надії і справедливості, щоб стерти потенційну корумпованість системи.

«Процес» актуальний для сучасного світу, де влада та бюрократія залишаються серйозними проблемами. Роман також досліджує глибокі теми провини, влади, контролю та внутрішнього конфлікту.

Роман створює заплутану атмосферу для читачів, відображаючи їхнє відчуття розгубленості та розчарування перед складнощами сучасного життя. Центральна тема абсурдності бюрократичної системи та самотності, яку переживає головний герой, відображає загальну атмосферу безпорадності та втрати ідентичності в суспільстві. Твір наштовхує читача на глибокі роздуми про природу людського буття, вказуючи на невизначеність і багатогранність нашого існування. Роман актуальний для епохи модернізму та її наслідків, але також промовляє до наших сучасних проблем та амбівалентності щодо влади, справедливості та ідентичності.

Немає сумнівів у тому, що «Процес» Франца Кафки – модерністський роман.

Перш за все, без сумніву, структура роману суперечить традиційним літературним нормам. Кафка відмовляється від лінійного розвитку сюжету або навіть від чіткої фабули, створюючи хаотичне і неорганізоване полотно. Така структура відображає атмосферу нестабільності та розпаду, характерну для епохи модернізму.

По-друге, теми та образи роману також відповідають модерністським ідеям. Він відображає абсурдність бюрократичної системи та відчуття самотності й безпорадності перед обличчям несправедливості. Головний герой опиняється у безвихідній ситуації без чітких правил і раціональних рішень, що відповідає духу сумнівів і складності сучасного світу.

Крім вищенаведеного, стиль і манера письма Кафки також відображають дух модернізму. Він використовує мінімум деталей і ретельно уникає докладних описів, підкреслюючи відчуття невизначеності та загадковості.

Для Кафки еталоном завжди є людина, а людська недовершеність не має надто великої ролі. Кафка бачив світ лише з точки зору неідеальної людини, мірила всіх речей.

Кафка не намагається пропонувати рішення ситуацій. Замість того, щоб спробувати змінити світ або продемонструвати, як можна подолати ті чи інші проблеми, він зосереджується на психологічних аспектах своїх персонажів та

експериментує з образами, щоб передати їхній внутрішній світ. Тому його роботи є яскравим прикладом модерністського мислення, яке не лише відображає всю багатогранність сучасного світу, але й проникає в самі глибини людської свідомості.

Практичні рекомендації:

– для глибшого дослідження слід розширити аналіз впливу сучасного роману на сучасну літературу та культуру загалом, зосередившись на вивченні відображення сучасних прийомів у творах;

– варто дослідити вплив роману «Процес» на розвиток літературно-філософських концепцій влади, справедливості та особистої свободи;

– для глибшого аналізу можна дослідити трактування символів і мотивів у романі «Процес», а також їхній вплив на сприйняття тексту читачем;

– варто вивчити сприйняття роману «Процес» у різних країнах і культурних контекстах, щоб повніше зрозуміти його значення та вплив.

На основі вищевикладеного, з'являються пропозиції для подальшого вивчення тематики.

Ці пропозиції допоможуть подальшому дослідженню роману Франца Кафки «Процес» та розвитку сучасної теорії літератури, розкриють нові перспективи для аналізу та розуміння твору цього важливого твору:

Для розширення розуміння символів і мотивів рекомендується проводити детальний розбір окремих епізодів, звертаючи увагу на їх символіку і метафоричне значення;

Необхідно вивчити вплив роману «Процес» на подальший розвиток літератури та культури, особливо на сучасну прозу, філософію та кіно, щоб зрозуміти його актуальність та незмінну важливість;

Важливим є дослідження часово-просторових експериментів у романі «Процес» та їхнього впливу на сприйняття тексту, що може призвести до нових висновків щодо структури та змісту твору.

RESUME

The course work was completed by the student of the 3rd year of the group MLa 01-21, the field of preparation 035 «Philology», the specialty German languages and literature (including translation) of the English language Shvets Victoria.

Academic supervisor: professor of the department theories and history of world literature Shulgun M.E.

Research goal: Analysis and understanding of modernist aspects in Franz Kafka's novel «The Process».

The research findings are aimed at revealing the essence of the modernist novel through the prism of Franz Kafka's novel «The Process», which allows for a better understanding of the features and significance of modernist literature.

Main part: Analyzing the historical and literary aspects of the modernist novel, some conclusions can be drawn.

The modernist novel emerged to respond to the complex social, cultural, and technological changes of the early 20th century. It became an important stage in the development of literature, contributing to the creation of modern novels. to create new forms and means of expression. The most prominent characteristics of the modernist novel are a new understanding of tradition, the use of the «stream of consciousness» method, the breaking of previous cultural and literary norms, as well as a focus on the world, the inner space and the reflection of the character. about the worldview of the artist. The modern novel affects the literary process, creates new creative possibilities, brings literature closer to other artistic directions, changes reader expectations and promotes understanding. deeper into the modern world.

«The Trial» by Franz Kafka can be considered one of the most important works of modern literature. The novel demonstrates the main features of the modern trend and reflects all the complexity and powerlessness of human existence in the modern world. One of the main characteristics of the «Process» is a new understanding of tradition. Kafka rethinks classical themes and motifs, creating a unique interpretation

of reality. He uses unexpected twists and symbolism to emphasize the unpredictability of life. «The Trial» also demonstrates subjectivism, focusing on the inner world of the characters and their emotions. Through the stream of consciousness, Kafka lets the reader feel the helplessness and confusion in the thoughts of the main character.

In the novel, there is a noticeable break with previous cultures, as well as a rejection of the linear dependence of cause and effect in a literary work. This creates the impression of absurdity and senselessness of the whole system.

«The Trial» is also known for its diverse characters and open ending, leaving readers with many ways to interpret and ask questions. This novel makes the viewer think about the nature of human existence and social order.

The conducted research is important, given its importance for understanding modernist literature and its influence on contemporary art.

The results of the study show that the analysis of Franz Kafka's novel «The Trial» allows a better understanding of the features of the modernist novel and its importance for modern literary studies.

The main conclusions of the study are the disclosure of the essence of the modernist novel through the analysis of Franz Kafka's «Process» and its contribution to the development of modernistic novel.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вульф, В. (2023). *До маяка*. ЗНАННЯ.
2. Головченко, Н. І. (2011). *Література модернізму: Художній стиль, методика вивчення. навчальний посібник*. Освіта України.
3. Кафка, Ф. (2018). *Процес*. Фоліо.
4. Моклиця, М. М. (2002). *Модернізм як структура: Філософія. психологія. поетика*. Волинський державний університет імені Лесі Українки.
5. Назарець, В. М. (2001). *Зарубіжна література 11 клас*. Навчальна Книга - Богдан.
6. Фолкнер, В. (2018). *Шум і лють*. Видавництво Жупанського.
7. Яценко, Т. О., & Тригуб, І. А. (2018). *Шедеври модернізму: Вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті: Прогр. спецкурсу*. Підручники і посібники.
8. Chanda, D. (2015). Treatment of law in Franz Kafka's 'The Trial'. *Indian Journal of Law and Justice*, 6(1), 187–195.
9. Dhekiaphukan, D. (2021). Franz Kafka's 'The Trial' as a critique of bureaucratic system. *International Journal of Multidisciplinary Educational Research*, 10(4), 161–164.
10. Matz, J. (2004). *The modern novel a short introduction*. Blackwell Publishing Ltd.
11. Prasad, T. (2021). Irrational law and “injustice”: A study of Kafka's 'The Trial'. *International Journal of Legal Science & Innovation*, 3(2), 207–212.
12. Shiach, M. (2007). *The Cambridge companion to the modernist novel*. Cambridge University Press.
13. Thacker, R. (2020). Kafka's 'The Trial', psychoanalysis, and the administered society. *International Journal of Žižek Studies*, 14(1), 1–20.
14. Tučev, N. (2021). *An introduction to the modernist novel*. Faculty of Philosophy University of Niš.